בס"ד

"גם לנשמה מגיע אוכל"

הלות מחשבה חידודים ואקטואליה לפי סדר פרשיות השבוע

פרשת אחרי מות קדושים שנת תשפ"ג

1. האם מיתת צדיקים מכפר רק על מי שהאמין בצדיק?
2. האם מותר לענוד שעון זהב ביום הכפורים? הוכח מפרשת השבוע!
3. אכל במסעדה עם הכשר מהודר ולאחר זמן התברר שאכל שם נבלות, האם צריך כפרה? הוכח מפרשת השבוע!
4. מדוע לא עושים אסרו חג אחרי כל שבת כמו שעושים אחרי כל חג?
5. האם ניתן להוכיח מהמטה של משה רבנו שמותר להיכנס לבית הכנסת עם מקל?
6. האם מותר לקרוא לאחיו הגדול או לסבו בשמם הפרטי שהרי יש חיוב לכבדם? הוכח מפרשת השבוע!
7. המארח בשבת בביתו את הוריו, כשעושה קידוש את מי יש לו להקדים בטעימה מכוס הקידוש תחילה, האם את אשתו או את הוריו?
8. בן שלא מכבד את הוריו האם יקבל עונש שבניו גם כן לא יכבדוהו?
9. ילד ששוכב במטה עם פיג'מה האם חיוב לקום מפני אביו כאשר הוא נכנס לחדר? הוכח מפרשת השבוע!
10. מדוע בזמן הזה לא מקפידים ששני בעלי הדין יהא להם בגדים שווים והרי זה חיוב?
11. האם מותר לכתוב עם עט על היד משום איסור כתובת קעקע?
12. האם יש חיוב להסיר כתובת קעקע שנעשתה ליהודים על ידי הנאצים ימ"ש?
13. אדם שעשה קעקוע ובחסדי ה' זכה להתחזק, האם חובה עליו להסיר את הקעקוע? הוכח מפרשת השבוע!
14. מי שרואה חברו עובר איסור ואין מפרישו מהאיסור האם עובר משום לפני עיור לא תיתן מכשול? הוכח מפרשת השבוע!
15. אדם המדבר בשבת דברים בטלים האם ביטל מצות של ואת שבתותי תשמורו? הוכח מפרשת השבוע!

חידות

1. איזה איסור בתורה נובע מחמת מנהג הכמרים?
2. כיצד ייתכן שתהיה מצווה לעשות קעקוע?

עלון זה נועד לעורר את לב הקוראים ולהמתיק את ליטוד התורה אין לפסוק הלכה למעשה לאור הדברים
כל שאלה להלכה ולמעשה יש לפנות איש איש לרבותיו שליט"א כדי שיורו לו את הדרך אשר ילכו בה!

עלון זה יוצא לאור בס"ד ע"י בית המדרש "בית - יוסף"
לע"נ רבי יוסף ב"ר יצחק ז"ל ויצמן
רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב
ניתן לקבל את העלון מידי שבוע: בהודעה לווצאפ: 052-8144488 או בהודעה למייל: m3138357@gmail.com

האם מיתת צדיקים מכפר רק על מי שהאמין בצדיק?

"וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו".
וכתב המדרש רבה (פרשת אחרי מות פרשה כ' סימן י"ב) וכן איתא בגמרא בירושלמי (פרק א') א"ר חייא בר אבא בא' בניסן מתו בניו של אהרן, ולמה מזכיר מיתתן ביום הכפורים אלא מלמד שכשם שיום הכפורים מכפר כך מיתתן של צדיקים מכפרת ומנין שיום הכפורים מכפר שנאמר "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם" (ויקרא ט"ז) ומנין שמיתתן של צדיקים מכפרת דכתיב "ויקברו את עצמות שאול" (שמואל ב' כ"א) וכתיב "וייעתר אלוהים לארץ" לאחר מיכן.

יש לחקור האם מיתת צדיקים מכפרת אף לאדם שאינו מאמין בצדיק או דילמא כיון דילפינן דמיתת צדיקים מכפר מיום כיפור וכמו שביום כיפור מי שאינו מאמין אינו מתכפר אם כן הוא הדין במיתת צדיקים.
הנה במשך חכמה (בפרשה) כותב חידוש גדול מכיוון שמקישים כפרת מיתת צדיקים מכפרת יום כיפור, אם כן מיתת צדיקים מכפרת בתנאי שהוא כמו יוהכ"פ, דמתי יוהכ"פ מכפר, דווקא כשקראוהו מקרא קודש, ומבין במעלת היום, אבל באדם שמבעט ביוהכ"פ, שמבזהו ואינו מחשיבו בלבו, רק הוא אצלו כמו כל שאר הימים, אינו מכפר. כמו כן בצדיק, אם מחשיבו ומרוממו, ומבין מעלתו, אז מיתתו מכפרת, אבל אם מבעט בלבו את הצדיק, וחושב עליו שהוא כמו כל שאר בן אדם, אז אינו מכפר עליו.

האם מותר לענוד שעון זהב ביום הכפורים? הוכח מפרשת השבוע!

"כתונת בד קודש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגור ובמצנפת בד יצנוף בגדי קודש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם" (טז ד)
וכתב רש"י במקום: שהכהן הגדול לא עובד בפנים בשמונה בגדים שעובד בהם בחוץ, משום שהבגדים עשויים מזהב, ואין קטגור נעשה סנגור, אלא בארבעה בגדים ככהן הדיוט וכולן עשויין מבוץ (פשתן).
ומקור דבריו של רש"י הם מדברי הגמרא במסכת ראש השנה (דף כו ע"א): אמר רב חסדא מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה, לפי שאין קטגור נעשה סניגור. וכתב שם רש"י (ד"ה אין קטגור) שהזהב שבבגדים מזכיר את הזהב שהיה עשוי בו העגל, ולא ראוי שהזהב שהיה קטגור לעם ישראל, ישמש כסניגור בעת כניסתו של כהן גדול ביוה"כ לקודש הקודשים לרצות על עוונות ישראל.
הפרי מגדים בספרו תיבת ומובאים דבריו בהגהות רעק"א בשולחן ערוך (או"ח סי' תר"י ד"ה יש שכתבו) מביא שנוהגים ישראל, שלא מתקשטים בתכשיטי זהב ביום הכפורים. וכתב הפמ"ג: שהטעם הוא על פג דברי הגמרא שהבאנו שאין קטגור נעשה סנגור, ולכן לא ראוי שיהיו ישראל מקושטים בזהב ביום הכפורים.
ובהמשך דבריו מביא שם, שלפי זה יוצא שמכיוון שהנשים שלא חטאו בעגל, ואף הלויים שגם הם לא חטאו בחטא העגל, לא צריכים לחשוש למנהג זה, ויכולים להתקשט בתכשיטי זהב. ומסיים: שמכל מקום כדי שהישראלים לא יבואו לריב עם הלויים, ויהיה הבדלים ביניהם, וכן לגבי אשה שמזונותיה ביד בעלה, לכן נוהגים שאין לובשים זהב כלל ביוה"כ, אפילו הנשים והלווים.

וכתב המשנה ברורה (סימן תר"י סקט"ז) בשם המטה אפרים, שנוהגות הנשים שלא מתקשטות ביום הכפורים בתכשיטים שמתקשטות בהן בשאר שבתות ויו"ט מפני אימת הדין, וראה באלף למטה על המט"א שם.
וראה בשו"ת בצל החכמה (ח"ו סימן ג') שלא נוהג בזמננו החשש מתכשיטי זהב, משום שכל החשש הוא רק אם הולך עם בגדי לבן שמחופים בזהב, ולא סתם בשרשרת או טבעת או שעון מזהב. אלא רק מפני אימת הדין לא ילך עם תכשיטים שרגיל בהם בשבתות וביו"ט.
בחידושי הריטב"א על דברי הגמרא במסכת ראש השנה (דף כו ע"א ד"ה שאין קטגור) והובאו דבריו גם בכף החיים (או"ח סי' תרי"ט סק"ב) כתב שאין לחשוש ללבוש ביום הכפורים טלית מוזהבת, מטעם אין קטגור נעשה סנגור - משום שלבישת טלית אינה דומה ללפני ולפנים אלא לעבודה שבחוץ.
ובשו"ת נשאל דוד לרבי דוד אופנהיים זצ"ל (ח"ג או"ח סי' טז) כתב: שבק"ק פראג נוהגים שלא להשתמש ביום הכפורים בכלי זהב עבור הספר תורה מטעם אין קטגור נעשה סנגור.
והגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א פוסק כי אין לדבר מקור וכי לנשים וגברים מותר לענוד תכשיטי ושעוני זהב ביום הדין. הרב נשאל בחודש אלול בשנת תשפ"ז: "שעון יד, שהרצועה שלו רובה כסף, יש עליו פסים מזהב, האם יש ענין לא ללבוש אותו בראש השנה ויום כיפור, מכיוון שזהב מזכיר חטא העגל?". והרב השיב בצורה חד משמעית: "לובשים תכשיטי זהב בין גברים בין נשים, בין בראש השנה ובין ביום הכיפורים. רק הכהן הגדול, ורק ביום הכיפורים, ורק כשהיה נכנס לבית קדש הקדשים היה פושט בגדי זהב. אנא אל תוסיפו דמיונות".

אכל במסעדה עם הכשר מהודר ולאחר זמן התברר שאכל שם נבלות, האם צריך כפרה? הוכח מפרשת השבוע!

"וסמך אהרון את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתוודה עליו את כל עוונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם ונתן אותם על ראש השעיר ושלח ביד איש עיתי המדברה" (טז כא)
מעשה באדם שנכנס למסעדה כשרה, ויש שם משגיח קבוע המפקח על כל עניני הכשרות ואמר לו המשגיח שהכול כשר חלק. ואכל על פיו, לאחר זמן נודע שהגישו לו שם בשר לא מנוקר ואכל חלב. האם צריך לכתוב על פנקסו שחייב להביא חטאת, או שמא אנוס הוא, ופטור. כמו כן יש להסתפק במסעדה שבעליה מפורסם כירא ה' והיה שם גם משגיח, ולבסוף נודע שהאכיל את הציבור נבילות וטריפות האם חייב כפרה?
והנה כתב הרמב"ם בפירוש המשניות במסכת יומא (פרק ח משנה ו) וז"ל: זכור כללים אלו וסמוך עליהם, והוא, אם שגג אדם בעשה ולא תעשה, או הזיד בעשה, ועשה תשובה, מתכפר לו מיד... וכל זה אם עבר ברצונו, אבל באונס הרי זה פטור. משמע מדבריו של הרמב"ם שאדם החוטא באונס לא צריך כלל כפרה.
וכן מבואר ברמב"ם בהלכות שגגות (פ"ה הלכה ו) שכתב: בא על אשתו שלא בשעת וסתה וראתה דם בשעת התשמיש, הרי אלו פטורים מקרבן חטאת, מפני שזה כאנוס הוא ולא שוגג, שהשוגג היה לו לבדוק ולדקדק ואילו בדק יפה יפה ודקדק בשאלות לא היה בא לידי שגגה, ולפי שלא טרח בדרישה ובחקירה ואחר כך יעשה, צריך כפרה, אבל זה מה לו לעשות הרי טהורה הייתה ושלא בשעת וסתה בעל אין זה אלא אונס, עכ"ל.
וכן מבואר להדיה במורה נבוכים (ח"ג סימן מא) וז"ל: ודע שמעשי העבירות יחלק לארבעה חלקים, האחד מהם האנוס, השני השוגג, השלישי המזיד, הרביעי העושה ביד רמה. אמנם האונס כבר נאמר בו שלא ייענש ואין עליו חטא כלל, אמר יתעלה ולנערה לא תעשה דבר אין לנערה חטא מות..., הרי שהעושה עבירה בשוגג אין בו חטא כלל.
ובערוך השולחן (או"ח סימן תרב ס"ז) כתב וז"ל: ואין לתמוה על מה צריך השוגג לעשות תשובה, דודאי כן הוא שהרי בויקרא בקרבנות חטאות ואשמות שהם על השוגג כתיב כמה פעמים וכפר עליו הכהן מחטאתו ונסלח לו, אלמא שקרוי חטא וצריך סליחה וכפרה, ובסוף שלח כתיב 'וכפר הכהן על הנפש השוגגת בחטאה בשגגה לפני ה' לכפר עליו ונסלח לו', והטעם דגם שוגג בא מהעדר זהירות, לאפוקי אונס דאין צריך תשובה, כמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה סוף מסכת יומא, אבל שוגג אינו דומה לאונס, עכ"ל. הרי שנקט שאונס אין צריך כפרה כלל.
והקשו האחרונים על דברי הרמב"ם מדברי התורת כוהנים (בפרשת אחרי מות וכן בילקוט שמעוני רמז תקעו) דהרי שם נאמר: "והתודה עליו" על השעיר המשתלח, זה וידוי דברים..., אין לי אלא ודאיהן אנוסיהן ספיקותם מנין", משמע שגם עבירה באונס נחשבת לעבירה וצריכה כפרה, ורק קרבן לא צריך להביא על אונס.
ומרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בספרו הערות על מסכת יומא (דף פז ע"א) שיש שרצו לתרץ שאמנם כפרה לא צריך, אבל ביום הכיפורים בעינן 'לפני ה' תטהרו', ואף על פי שלא עבר אלא באונס מכל מקום אינו טהור לגמרי. אך כתב שם שברמב"ם לא משמע כן.
ולכן תירץ מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שבאונס רגיל לא צריך כלל כפרה, וכל דברי התורת כוהנים אמורים בשלושת העבירות החמורות שדינם שייהרג ולא יעבור, ובזה אם עבר ולא נהרג דאינם נענשים כיון שהם אנוסים, אבל מכל מקום צריכים כפרה כיון שעברו על הדין, יעו"ש.
עוד אפשר לתרץ: דהרי יש אופנים שהוא נענש על מה שהיה אנוס, כגון מי שיצא בספינה תוך ג' ימים לפני השבת, והיה חייב לחלל שבת משום פיקוח נפש, שחייב כפרה על כך שנכנס לסכנה כמו שמבואר במשנה ברורה (סימן רמח ס"ק כו).
ולפי זה בנד"ד שהרי האוכל היה אונס גמור לכאורה אינו צריך כפרה.
ויעויין גם בשו"ת פנים מאירות (ח"ב סי' מא, וח"ג סימן יט) הו"ד בפתחי תשובה (יו"ד סימן כט סק"א) שכתב באחד שאכל עוף ואחר כך מצא בו אחד מי"ח טריפות שאין צריך כפרה על מה שאכל דהוי אונס. ובפרי מגדים (בפתיחה לסימן לה ד"ה והנה הנפ"מ) הביא את דברי הפנים מאירות וכתב שכל זה דווקא אם אכל טריפה שלא הצריכו חז"ל לבדוק, אבל אם נמצא שלא בדקו את הריאה, ודאי שצריך כפרה דלאו אונס הוא, כיון שהוא מיעוט המצוי, וחז"ל הצריכו בדיקה כמו שמבואר בדברי מרן השולחן ערוך (ריש סימן כט). ואם כן בנידוננו שהיה שם ממונה שהיה מותר לסמוך עליו לפי דין תורה, יתכן שלא צריך כפרה כלל.
והנה בפנים מאירות הביא ראיה לדבריו מדבריו של התוספות בגמרא במסכת ביצה (דף כה ע"ב) ששם נאמר, אמר רמי בר אבא הפשט וניתוח בעולה וה"ה לקצבים, מכאן למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר קודם הפשט וניתוח. וכתבו התוספות (ד"ה אורח ארעא) דודאי ליכא איסור לאכול את הבשר לפני הפשט וניתוח, דמשנשחטה עומדת בחזקת היתר ולא חיישינן שיש בה טרפה, מיהו אם נמצאת טריפה לאחר שיאכל, הוא נענש כשוגג ולא כאנוסים, שלא היה לו למהר כל כך, יעו"ש. שמע מינה דלאחר הפשט וניתוח הוי כאונס, כיון דאין צריך לבדוק אחר שמונה עשר טריפות, ואונס אין צריך כפרה.
ובשו"ת בצל החכמה (חלק ה סימן קעג) דן בשאלה כעין זו והעלה שמכיוון שמקולין זה עומד תחת השגחת רב מוסמך ומובהק ומוכרים שם בשר לרבים, אין חובה על היחיד הקונה שם בשר לבדוק ולחקור אם

כשר הוא, ולכן גם אם קרה מקרה בלתי טהור שהבשר שנמכר שם היה טרף, אנוס הוא, ולא דמי באם אירע כך ליחיד בביתו, יעו"ש.
הגאון שלמה קלוגר זצ"ל בספרו שו"ת שיירי טהרה (סימן קפז תשובה טז) שגם כן דן בשאלה כעין זו, ודייק מדבריו של התוספות במסכת ביצה בדיוק להיפך, שמזה שכתבו התוספות 'אם נמצאת טריפה לאחר שיאכל, הוא נענש כשוגג ולא כאונס' ולא כתבו בפשיטות 'ואינו כאונס', ש"מ שגם אונס צריך כפרה, אלא ששוגג צריך כפרה גדולה, ואונס צריך כפרה קלה יותר. והמשיך ודייק גם בלשון הרמב"ם הלכות שגגות 'אבל זה מה לו לעשות הרי טהורה הייתה ושלא בשעת וסתה בעל אין זה אלא אונס', משמע שרק אם לא היה שום דרך להימנע מהאונס, לא צריך כפרה, אבל אם יכול להימנע מהאונס, אפילו על ידי טרחא גדולה, יש לו עונש קל.
ובשו"ת דברי חיים (יו"ד ח"ב סימן סח) כתב וז"ל: והנה נראה לי הכולל בזה דאם עשה איזה עבירה יהיה הסיבה מה שיהיה, הואיל ויכול היה להתברר, הרי זה חייב, דזה לא מיקרי אונס מה שלא היה בידו בקל לברר, על כל פנים היה הדבר יכול להתברר, כמו באשה אם הייתה ממתנת וע"י החקירה היה יכול להתברר שבעלה חי, ואפילו היה באופן שלא היה בשום אופן אפשר להתברר, מכל מקום לא חילקה התורה וכל שוגג חייב ורק באונס פטרה רחמנא, יעו"ש. ואם כן לפי דבריהם, לכאורה אף בנידוננו האוכלים צריכים כפרה.

האם האוכל מאכל אסור באונס נטמטם?

והנה רבנו יוסף חיים זיע"א בספרו שו"ת רב פעלים (ח"ד סוד ישרים סימן ה) כתב וז"ל: אדם ששתה משקה והיה בו נמלה או יתוש באופן שלא היה גרמא לזה מעצמו, אלא קרה לו הדבר הזה באונס גמור, באופן שאין להאשימו ולומר היה לו להישמר ולא נשמר. וכן שוחט מוסמך וירי"ש, ששגה לשחוט בסכין פגומה בשוגג, ואכלו הבשר אנשים כשרים, או שוחט מתא אשר נבדק והופקד עפ"י חכמים ומוחזק ליר"ש אך היה רשע בסתר והאכיל לישראל נבילות וטריפות. איך דינם של אלו שאכלו לפי תומם ולא נודע להם הדבר הרע הזה לא בתחילה ולא בסוף, אם נטמאה נפשם בטומאה זו דנבלות ושקצים דכתיב בהו ולא תטמאו בהם ונטמאתם בם?
והשיב רבנו יוסף חיים זיע"א: בריה טמאה וכן בשר נבלה וטריפה אין גופם מטמא נפש האדם ואע"ג דכתיב בהו ונטמאתם בם אין הכוונה לומר שגופם מטמא נפש האדם. אלא כל דבר אסור וטמא שורה עליו כח רוחני של טומאה וכשאדם אוכל אותו שורה אותו כח הטמאה על האדם ונכנס בו ומטמאו, אמנם אם הוא אנוס גמור שאינו יודע כלל מן האיסור והטמא וגם אין לו לתלות בו גרמא שהוא גרם לעצמו שיכשל בשגגה או אם אכל אותו דבר האסור והטמא, לא ישרה על האדם אותו כח הטומאה של אותו דבר ואין רשות לכח הטומאה להיכנס בו ולא להיות נוגע בו. וכיוצא בזה נאמר על יעל שאמר הקב"ה, שמי מעיד עליה שלא נגע בה אותו רשע. והדבר ייפלא והלא ז' בעילות בעל? אך העניין כי בעילות שלו מאחר שהיו באונס גמור לא נגע בה כח הקליפה והרע של הזנות שלו ולא שרתה הקליפה עליה, עכ"ל. הרי שלפי דבריו לא זאת בלבד שלא צריך כפרה אלא אפילו אינו משפיע על טמטום הלב.
אמנם הרמ"ע מפאנו זצ"ל בספרו כנפי יונה (ח"ב סימן קיא) כתב שמי שאכל באונס מאכל, הרי זה פוגם בנפשו. וכעין זה כתב השל"ה במסכת יומא הלכות תשובה (ד"ה וכתב): אמרו רבותינו בירושלמי, מעשה בריבה אחת שנשבית לבין הגויים, וכשפדאוה הטבילוה על מה שהאכילוה איסורים, יעו"ש. הרי שס"ל שגם האוכל מאכלות אסורים באונס, ניטמטם.
ורבינו האור החיים הקדוש כתב כן להדיה (ויקרא יא-מג) וזה לשונו: ואומרו "ולא תטמאו בהם" אולי שיכוון לומר שצריכים ישראל להיזהר לבל יכנסו לפיהם אפילו בהיסח הדעת, כי ההפרש שבין השוגג למזיד במציאות זה כשוגג כמזיד, כי התיעוב יעשה מעשהו בנפש אדם אפילו בהיסח הדעת, אלא שישתנה הפגם במעשה מזיד תעשה נפשו שקץ ובשוגג תטמא נפשו ותטמטם, והוא אומרו "ולא תטמאו ונטמאתם בם". עכ"ל.

מדוע לא עושים אסרו חג אחרי כל שבת כמו שעושים אחרי כל חג?

בית המדרש "בית - יוסף" רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב
לע"נ רבי יוסף ב"ר יצחק ז"ל ויצמן
אוי מי יתן לנו תמורתם
בצער רב וביגון קודר הננו להודעכם על פטירתם של השנים בהם למדו כל אותם אנשים שקבעו עיתים לתורה כל יום את מסכתות
ברכות, שבת, עירובין, פסחים, ראש השנה, יומא, סוכה, ביצה, תענית, מגילה, מועד קטן, חגיגה, יבמות, כתובות, נדרים, נזיר, סוטה, גיטין, קידושין,בבא קמא, בבא מציעה, בבא בתרא, סנהדרין, מכות, שבועות, עבודה זרה, הוריות, זבחים, מנחות, חולין, בכורות, ערכין, כריתות, מעילה, נדה, שקלים, עדויות, קנים, תמיד, מידות
תמורה
מאיתנו הבוכים ומתאבלים מרה ובדמעות שליש
כל אותם השנים המיותמות שהתבזבזו להם לחינם
אבל זכור שעדיין לא מאוחר! כל זמן שהנר דולק אפשר עוד לתקן!
כדי שלא תבכה אחר כך הצטרף אל הלומדים בחברותות וקובעים עיתים לתורה
כאן בבית המדרש בכל ערב בין השעות: 20.45 – 22.45
תמיד רצית ללמוד עם חברותא וזה לא השתדר! פנה היום אל הגבאים וגם לך תהיה חברותא קבועה!
גם אתה יכול לאמץ אברך ולחתום על השכם "ישכר וזבולון" ולקחת חלק בכל זכויות הלימוד
לפרטים הרב יוסף ויצמן שליט"א: 052-8144488 הרב שמעון נעים שליט"א: 058-7700681
ניתן לסיע ולתרום גם בביט במספר: 052-8144488 ותהיו שותפים בהחזקת התורה ולומדיה

"ואת שבתותי תשמורו" (יט ג).
כתבו בספרים שכוונת הפסוק היא: שכל ההתעלות שיש לאדם בשבת קודש צריך האדם להמשיך את אותה ההתעלות גם בימות החול.
ולפי זה אפשר לבאר את דברי הגמרא במסכת שבת (דף קי"ח ע"א) עשה שבתך חול... שהכוונה היא שתעשה את אותה ההתעלות שיש לך בשבת גם בימות החול.
והקשו רבנו האר"י ז"ל בספרו שער הכוונות (דף ע"ח ע"א) ובקדושת לוי (ויקרא לפסח) ומרן רבנו יוסף חיים זיע"א בספרו שו"ת רב פעלים (חלק א' סוד ישרים סימן ז'): מדוע אחרי כל שבת לא קבעו אסרו חג כדי להמשיך את קדושת שבת כמו שקבעו אחרי כל חג כמו שמבואר בגמרא במסכת סוכה (דף מ"ה ע"ב) שהרי קדושת שבת עדיפה מקדושת יום טוב?
ורבנו האר"י ז"ל בספרו שער הכוונות (דף ע"ח ע"א) כתב: כי אדרבה גודל קדושת שבת גורם מיעוטה אחר השבת, והוא כי בשבת כל העולמות עלו שתי מדרגות גדולות, ובמוצאי שבת שבאו ימי החול חוזר כל עולם לירד ב' מדרגות גמורות, אותם אשר עלה בשבת, ולכן אין כח להמשיך אור העליון ממקום העליון למקום התחתון ביום זה שאחר השבת, להיות כמו ענין אסרו חג שאחר יום טוב, אבל ביום טוב לא עלה שום עולם, אלא רק מדרגה אחת, לכן במוצאי יום טוב יש כח להמשיך קדושת יום טוב ממקום עליון אל מקום תחתון, ולכן ביום שלאחר יום טוב עושים אסרו חג, שהוא בחינת המשכת אור קדושת יום טוב ממקום העליון אל מקום התחתון שירד בו עתה, מה שאין כן בשבת, שיש מרחק שני מדרגות, אין בנו כח להמשיך האור העליון ב' מדרגות חוץ למקומו.
ולפי דבריו של רבנו האר"י ז"ל רבנו יוסף חיים זיע"א בספרו שו"ת רב פעלים (חלק א' סוד ישרים סימן ז') מביא פירוש נפלא בשם אביו לפרש מאמר חז"ל מאן דאיהו רב איהו זעיר, ומאן דאיהו זעיר איהו רב, ר"ל השבת דאיהו רב, שעולה ב' מדרגות, איהו זעיר, דאין אחריו קדושת אסרו חג, ומאן דאיהו זעיר יום טוב שעולה רק מדרגה אחת, איהו רב בסופו, שיש אחריו קדושת אסרו חג, ודפח"ח.
ובקדושת לווי מתרץ: כי הנה אמרו חכמינו ז"ל בגמרא במסכת פסחים (דף קי"ז ע"ב) ששבת קביעה וקיימא, ראש חודש ויום טוב ישראל מקדשי להו, כי בשבת הוא התעוררות העליון, אבל יום טוב וראש חודש הוא התעוררות התחתון, בעת שישראל יש להם התעוררות התחתון לקדש החודש, הן ביום הכ"ט הן ביום הלמ"ד בו ביום מקדשים החודש והיום טוב, וכפי מה שיראו לחכמי הדור לפי הבחינה לקדש את היום באותה הבחינה, כדי לקדש יום טוב באותו יום הראוי לאותו בחינה המכוונת עליו, ובאמת התעוררות התחתון יכול האדם לקשר עצמו בזה הבחינה לעולם, דהיינו או בחינת אהבה או בחינת היראה או בחינת התענוג, אבל שבת הוא התעוררות העליון ואינו יכול לקשר עצמו בו. אבל יום טוב וראש חודש הוא התעוררות התחתון, יכול אדם לקשר עצמו בו לעולם אפילו לאחר יום טוב. וזהו הרמז שלאחר יום טוב הוא 'אסרו חג', ואחר שבת אין עושים שום 'אסרו שבת', כי ביום טוב יכול האדם להתקשר עצמו בזה הבחינה, מחמת שיום טוב הוא התעוררות התחתון, וזה שאחר יום טוב הוא 'אסרו חג', להתקשר עצמו בזה הבחינה.

האם ניתן להוכיח ממטה של משה רבינו שמותר להיכנס עם מקל לבית הכנסת?

"את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'" (יט ל)
רש"י במקום מביא את דברי הגמרא במסכת יבמות (דף ה ע"א) ומקדשי תיראו - לא יכנס לא במקלו ולא במנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו.
והנה מרן פסק להלכה בשולחן ערוך (או"ח סימן קנ"א סעי' ו'): שמותר לאדם להיכנס לבית הכנסת במקלו.
העולת תמיד (סי' קנ"א סק"ח) הביא את דבריו של הב"ח שכתב שיש לאדם להיזהר מלהיכנס אל בית הכנסת במקל, אפילו משנת חסידים ליכא. ובכל אופן הוא עצמו כתב על דבריו: ואני אומר מאן דנזהר תבוא עליו ברכה, דמכל מקום כבוד שמים איכא.
ובשו"ת שבות יעקב (ח"ג סימן א') הביא את דבריו של העולת תמיד וכתב על דבריו, דאין לסמוך עליו בזה, שהרי מותר בש"ס וכל הפוסקים ושהיא חומרא בלי טעם, אדרבה כמה פעמים מצינו בקרא ובש"ס שחסו על כבוד הזקן וכו', וע"כ צ"ל שאפילו מאי דאתמר בש"ס שבהר הבית לא יכנס במקלו, היינו דווקא במקל אשר הולכים בהם עוברי דרכים שהם מלוכלכים הרבה, מה שאין כן במקל שהוא לכבוד זקנים וחשובים, אין זה ביזוי כלל, ומטה משה יוכיח שאף על פי שהקב"ה אמר לו של נעליך, מכל מקום הלך שם עם המטה כמו שנאמר מה זה בידך, ואין זה רק דרך חשיבות וגדולה.
והחיד"א בספרו שו"ת יוסף אומץ (סימן טז) כתב על דבריו של השבות יעקב, שבוודאי הנזהר הוא כבוד שמים, כי הנה בערי אדום ראה שאפילו במקום שמתייחס למלכות ואין המלך שם ולא בני ביתו ואינו חצר המלך מכל מקום קפדי השומרים שלא להיכנס במקל חשוב אפילו לאנשים

חשובים, ואם כן יש כבוד שלא להיכנס במקל, והעושה כן לכבוד מקדש מעט הנה שכרו איתו. וכתב שמה שכתב השבות יעקב נראה שרצה להתיר להיכנס להר הבית במקל חשוב, עמו הסליחה רבה, דסתמא קתני לא יכנס להר הבית במקלו בכל מיני מקל, ואף אם הוא דרך חשיבות אין גבהות לפני המקום. ועוד כתב שמה שהוכיח מהמטה של משה, תימה עליו מה יוכיח ממטה משה הקדוש, שהוא מעשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות והיה חקוק עליו שם המפורש ושמות האבות והאימהות וי"ב השבטים, ועשר המכות, ע"כ.

בספר דברי יצחק (עמוד רעח) מובא שאחד מתלמידיו של המקובל רבי יצחק כדורי זצ"ל שאלו מדוע הרב הולך עם מקל בחוץ כשבביתו היה הולך בלי מקל, אמר שלפעמים הוא עובר בין נשים, ואז הוא אוחז במקל, ולכן הוא תמיד יוצא מהבית עם מקל.

האם מותר לקרוא לאחיו הגדול או לסבו בשמם הפרטי שהרי יש חיוב לכבדם? הוכח מפרשת השבוע!

"איש אביו ואמו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' אלוהיכם" (יט ג)

פסק מרן להלכה בשולחן ערוך בהלכות כבוד אב ואם (יו"ד סימן ר"מ): איזהו מורא שלא יאמר את שמו של אביו.

יש לחקור האם לאחיו הגדול דקימ"ל דיש חיוב לכבדו האם אסור גם להזכיר את שמו הפרטי וכן לסבו דהרי קימ"ל שחייב לכבדו או דילמא מותר.

הנה במנחת חינוך (מצוה ל"ג) כתב וז"ל: כיון דכיבוד מסרו הכתוב לחכמים, אם כן באביו ואמו שייך בכיבוד שלא לקרוא אותו בשמו, אבל אחיו אפשר דאין זה בכלל כיבוד, ולא מצינו שיהיו נזהרים בזה כמו שמזוהרים באביו ואמו.

וכן כתב החיד"א בספרו ברכי יוסף (יו"ד סימן ר"מ בשיורי ברכה ס"ק י"ב) שאדם אינו חייב בכל סוגי הכיבודים לכבד את אחיו הגדול כמו שחייב לכבד את אביו ואת אימו.

ולפי זה מיישב החיד"א: הא דאמרינן בגמרא במסכת כתובות (דף ע"ו ע"ב) כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תצייתינהו להני כללי דכייל יהודה אחי וכו' ואיך היה מותר לקרוא לו בשמו הא יהודה אחיו היה גדול ממנו, אלא ש"מ דאין חייב לכבד את אחיו הגדולים, בכל מיני הכבודים שצריך לכבד את אביו.

ועוד הביא החיד"א ראיה בספרו ככר לאדן (עמוד רצ"ב) מהא דאמרינן בגמרא במסכת שבועות (דף כ"ח ע"ב) דאבימי אמר לאחווה עיפא אישתבשת, אף שהיה גדול ממנו, חזינן שאינו חייב לנהוג בכל מיני כבוד.

ובמנחת סולת מצוה ל"ג כתב לפי מה שמרן פסק להלכה בשולחן ערוך (יו"ד סימן ר"מ ס"ק ב') שהאיסור שלא לקרוא לאביו בשמו הוא מטעם מורא אב ולא משום מצות כיבוד, אם כן יהיה מותר לאדם לקרוא לאחיו הגדול בשמו הפרטי, משום שאח הגדול נתרבה בפסוק רק לעניין כיבוד ולא לגבי מורא כמו שכתב בבית מאיר (יו"ד סימן ר"מ ס"ק כ"ג), וכן כתב בים של שלמה בגמרא במסכת קידושין (סוף סימן י"ח) ועיין בעיקרי הד"ט שמסופק בזה אם כן כיון שאין חיוב מורא לאחיו הגדול מותר להזכירו בשמו.

נראה לומר לפי סברה זו שגם לסבו יהיה מותר לקרוא בשמו הפרטי דאפילו לפי השיטות שפוסקות דחייב אדם בכבוד זקנו, ה"מ כבוד, אבל מורא לא מצאנו שחייב אדם במורא של זקנו.

ואולם אפשר לדון בזה, שהרי כל הטעם שחייב אדם בכבודו זקנו, לפי כמה שיטות הוא משום דבני בנים, הרי הן כבנים, אם כן לפי טעם זה מסתבר שיש איסור לנכד לקרוא לזקנו בשמו כמו שאסור לקרוא לאביו. ובשו"ת דברי יציב אבן העזר (סימן ק) כתב דלאבי אביו אפשר דשרי לקוראו בשמו, מכיוון שהמהרי"ק אינו חייב כלל לכבדו, ועכ"פ יש לומר דמותר לקראו בשמו.

ומרן הראשון לציון הגרע"י זיע"א בספרו הליכות עולם (ח"ח עמוד קמג) פסק: אף על פי שאסור לקרוא לאביו או לאמו בשמם הפרטי, ואף על פי שחייבים לכבד גם את האחים הגדולים, מכל מקום, אין איסור לקרוא בשם, אלא לאביו ולאמו, אבל לאחיו הגדול, משום שאין חיוב "מורא" (כלומר, לירא, לפחד), כלפי האח הגדול, אלא חיוב "כבוד", והאיסור לקרוא לאב או לאם בשמם הפרטי, הוא מצד חובת "מורא", כמו שנאמר, "איש אמו ואביו תראו". אבל לגבי אח גדול אין זה שייך, וגם רבותינו לא הקפידו על דבר זה. והוסיף מרן זיע"א שאם האח הגדול הוא בן תורה, טוב שיוסיף לו תואר "רבי" פלוני.

וכן כתב בנו מרן הראשון לציון הגר"י שליט"א בספרו ילקוט יוסף הלכות כיבוד אב ואם (פרק יד סעיף יג מהדורת תשס"א כרך ב' עמוד תפה) וז"ל: וכן אין חיוב מורא מפני אחיו הגדול, ולכן מותר לקוראו בשמו, ולסתור דבריו, ולשבת במקומו הקבוע. ומכל מקום אם האח הגדול בן תורה יוסיף לו תאר "רבי" פלוני. וכשעולה לתורה האח הגדול, יעמדו לכבודו כל אחיו עד שיסיים קריאת התורה, וזה בכלל המצווה לכבד את האח הגדול. וכן המנהג. וכן יש לנהוג עם אחי האב, ואחי האם, ובעל האם, לחלוק להם כבוד.

המארח בשבת בביתו את הוריו, כשעושה קידוש את מי יש לו להקדים בטעימה מכוס הקידוש תחילה, האם את אשתו או את הוריו?

"איש אביו ואמו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' אלוהיכם" (יט ג)

הרה"ג אופיר מלכה שליט"א בספרו הליכות שבת (פ"ד אות כא) מביא שנשאל על בעל בית שמארח בביתו את הוריו, בעת שעושה קידוש, את מי יש לו להקדים בטעימה מכוס הקידוש תחילה, האם את אשתו או את הוריו?

והשיב: שאין ענין הלכתי להקדים את אשתו לאחרים בטעימה מכוס הקידוש, אלא נותן לה תחילה משום כבודה, וע"כ כשהוריו בביתו יש לו להקדימם מפני שהוא חייב בכבודם יותר מבכבוד אשתו. משום שכבוד אביו ואמו הוא מן התורה ואילו כבוד אשתו הוא רק מתקנת חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יותר מגופו, כמו שמבואר בגמרא במסכת בבא מציעה (דף נט ע"א) וכן פסק הרמב"ם בהלכות אישות (פט"ו הי"ט). ויש עצה טובה למנוע חלילה בעיות בשלום בית שאדם המארח את אביו יכבד את אביו שהוא יקדש.

ואולם יש לדעת כי בבציעת 'המוציא' יש לזה טעם על פי הקבלה להקדים ולתת לאשתו תחילה, כמו שמביא רבנו יוסף חיים זיע"א בספרו בן איש חי (פרשת וירא סעיף טו) ועל כן בבציעת הפת יש להקדים את אשתו גם להוריו, אלא אם כן יש חשש שיפגעו, דאז אין לו לעשות כן, אלא יקדים וייתן גם מבציעת הפת להוריו תחילה, ורק אח"כ ייתן לאשתו ולשאר המסובים, ע"כ.

ויש לעיין לגבי ההלכה המובאת בדברי מרן בשולחן ערוך (או"ח סימן קפ"ג ס"ד) שאחד מעשרה הדברים שנאמרו בכוס של ברכת המזון הוא ש'משגרו לאשתו', שבכך היא מתברכת. האם גם בזה צריך להקפיד שאשתו תקבל ראשונה אפילו לפני הוריו, או שמצד כבוד הורים יש לתת להוריו קודם, וצ"ע. ועיין בדבריו של השערי תשובה (שם סק"ב) שאין לשתות בין איש לאשתו.

"וְיִקְּחוּ לִי תְּרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ תִּקְּחוּ אֶת תְּרוּמָתִי"
אתה שתמיד רצית להנציח את הקרובים לך בצורה מכובדת זו ההזדמנות שלך!
אנו נערכים לגיוס תרומות עבור הרחבת האדרת ושיפוץ בית המדרש חדר השיעורים עזרת הנשים, וקניית ארון קודש חדש גדול וממוגן לספרי התורה וכל כלי הקודש.
זו ההזדמנות שלך לקחת חלק בזיכוי הרבים ובמהפכה הרוחנית בגבעת זאב ולקחת חלק בזכויות הלימוד
ניתן לתרום גם לשיפוץ עזרת הנשים וחדר השיעורים ולזכות בקריאת שם לע"נ.
לפרטים: הרב יוסף ויצמן: 052-8144488 הרב שמעון נעים: 058-7700681
ניתן לתרום ולסייע גם בביט בטלפון מספר: 052-8144488

בן שלא מכבד את הוריו האם יקבל עונש שבניו גם כן לא יכבדוהו?

"איש אביו ואמו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' אלוהיכם" (יט ג)

האור החיים הקדוש הקשה: מדוע מתחיל הפסוק בלשון יחיד איש אמו ואביו וגומר בלשון רבים תראו?

ומתרץ האור החיים: שהפסוק מתכוון לומר כי כאשר הבן יהיה ירא מאביו ומאמו על ידי זה הוא גורם גם כן שבנו יהיה ירא ממנו. וכתב האור החיים כמה הסברים לזה: איבעיית אימא: כי שורשי הקדושה ונגדיהם הנמצאים במוליד יעשו כיוצא בהם בנולדים. ואיבעיית אימא: מדרך המוסר כי כשיראה הבן שאביו מזלזל בכבוד אביו יפקע כלילת מוראו גם כן ממנו, וכשאדם ירא מאביו וכו' הבן לוקח מוסר, גם ישרישו בנפש הבן בחינת מפעל הטוב, ונמצא מקיים שני מוראים, והוא אומרו איש לשון יחיד תיראו לשון רבים, כי במורא א' יראים ב', וזה אומרם אבות פ"ד מצוה גוררת מצוה.

וכן כתב האברבנאל (שמות פרק כ' י"ב) על הפסוק "כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך" וז"ל הכוונה באמרו למען יאריכון ימיך אינו לעניין השכר, אלא כאומר והנני מזהיר אותך על כבוד אב ואם, מפני שיאריכון ימיך על האדמה אשר ה' אלוהיך נותן לך ויהיו לך בנים ובנות, ואם אתה תכבד לאביך ולאמך יכבדו אותך בניך בזקנתך כי הנה במידה שאדם מודד בה מודדים לו, וא"כ כבוד אב ואם אינו בלבד לתועלת הזקנים המכובדים כי גם הוא לתועלת הבן המכבד אותם כי גלגל הוא שחוזר בעולם ומפני שבאה הכוונה הזאת מסתתר ובדרך קצרה במקום הזה, לכן מרע"ה בסדר ואתחנן ביאר בה שתי הכוונות האלה באומרו (דברים ט"ו) "למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך" שביאר שתי הכוונות אשר זכרתי.

וכן כתב החיד"א בספרו חומת אנך (פרשת כי תצא אות ד') בשם מהר"ם חביב ז"ל שמי שהוא סורר ומורה, גם בנו יוצא בן סורר ומורה מידה כנגד מידה, וענין זה הוא בדוק ומנוסה וגלוי לכל העמים, שכמו שהתנהג האדם עם אביו, כך מתנהגים בניו עמו, להרע או להטיב אין מחסור כל.
וכן כתב הפלא יועץ (ערך כיבוד אב ואם) וז"ל: ויש בנים משחיתים שמזלזלים בכבודם ומצערים אותם צער בנפש ומקהים שני מולידיהם, ובפרט האיש הירא את ה' במצוותיו חפץ מאד והוא מייסר את בניו ואין שומעים בקולו ומכעיסים אותו על פניו, האיש הזה גדול צערו, כי קשה תרבות רעה בתוך ביתו ושניו יחרק ונמס, מר לו מר, אוי להם לבנים שכך גורמים לאביהם, אויה להם, אהה עליהם, אוי להם מיום הדין כי על הכול יביא אלוקים במשפט על מה שעבר על דעת קונו ועל מה שעבר על דעת אביו ואמו וצער אותם ועל אשר גרם כעס לאביו בן כסיל ועל שהוא ממר ליולדתו, ואוכל פרות בעולם הזה וכאשר עשה כן יעשו בניו לו, שמדה כנגד מדה לא בטלה, והקרן קימת לו לעולם הבא.
וכבר קדם דבר זה במדרש ילקוט שמעוני (איוב תתקכ"ז) וכן במדרש תנחומא (בפרשת השבוע) מי הקדמני ואשלם לו, מי הוא שהקדים כבוד לאביו ולא נתתי לו בנים, וביאר במדרש תלפיות (אות א' ענף אב ואם): שאדם המכבד את אביו הקב"ה נותן לו בנים, כדי שיכבדו אותו, דמשום מדה כנגד מדה ראוי שיהיה לו בנים.

ילד ששוכב במטה עם פיג'מה האם חיוב לקום מפני אביו כאשר הוא נכנס לחדר? הוכח מפרשת השבוע!

"איש אביו ואמו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' אלוהיכם" (יט ג)
והנה פסק מרן להלכה בשולחן ערוך (יו"ד סימן ר"מ סעיף ז'): חייב לעמוד מפני אביו.
יש לחקור בן ששוכב במיטה עם פיג'מה ואביו נכנס לחדר שהו שוכב הבן, האם אין צריך לקום מפניו דלא הויא קימה שיש בה הידור וכמו שפסק מרן להלכה בשולחן ערוך (יו"ד סימן רמ"ד ס"ק ג') דאין צריך לקום מפני זקן וחכם במרחץ דכתיב "תקום והדרת" וילפינן קימה שיש בה הידור, ובמרחץ אין זה הידור, אם כן הוא הדין כאשר שוכב הילד עם בגדי שינה אין זה קימה שיש בה הידור או דילמא חייב לקום דהויא קימה שיש בו הידור.
והנה בראשית הדברים צריך לברר מהו מקור החיוב לקום מפני אביו ואמו דהרי לא כתוב בתורה שיש חיוב לקום מפני אביו, והרי חיוב קימה כתוב רק בזקן ובחכם ולא באב ואם?
הנה בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רל"ג) כתב: הגע עצמך אביו ואמו דלא כתיב בהו קימה והידור, ואפילו הכי פשוט לגמרא דיש חיוב לקום מפניהם עד דמספקא לגמרא בנו והוא רבו מי קם לפני מי, והיכי רמיזא קימה והידור באב ואם, ועל כרכך מדכתיב כיבוד ומורא, והכא גלי קרא קימה והידור בשיבה וזקן, הוא הדין באב ואם.
ובפתחי תשובה (יו"ד סימן רמ"ד ס"ק ג') מביא בשם ספר טורי אבן שכל החיוב לקום לפני אביו זה מדין מורא, וכן כתב הגרי"ז ז"ל בחידושיו להלכות תלמוד תורה (פ"ח הי"א) וכן שו"ת בשער אפרים שם בהג"ה מבן המחבר (סימן ע"ח).
והפתחי תשובה מחדש לפי זה דבר נפלא: דאף על גב דכתב מרן להלכה בשולחן ערוך (יו"ד סימן רמ"ד ס"ק ג') דאין צריך לקום מפני זקן וחכם במרחץ דכתיב "תקום והדרת" - קימה שיש בה הידור, ובבית המרחץ הרי אין זה הידור, אבל באביו שכל החיוב לקום הוא מדין מורא, וזה שייך אף בבית המרחץ, אם כן אם אביו מגיע בבית מרחץ באופן שמותר מבחינת ההלכה לאבא ולבנו להיות בבית מרחץ יחד חייב לקום מפניו, אם כן לפי דבריו בוודאי שיש חיוב לבן לקום מפני אביו אף שהוא בבגדי שינה. ובשו"ת דברי יציב (יו"ד סימן רל"ד) האריך בזה האם מדין מורא אם חייב אף במרחץ.
ובערוך השולחן (יו"ד סימן ר"מ סעיף כ"ד) כתב ודבר פשוט הוא בגמרא (דף ל"א ע"ב) דחייב לעמוד מפני אביו ואמו, דזהו בכלל כיבוד.
וכן כתב החזון איש (יו"ד סימן קמ"ט ס"ק ד) דמצוות קימה הוא בכלל כיבוד, וכן משמע בדברי הרמב"ם בהלכות ממרים (פרק ו' הלכה ג').
הנה הגרש"ק גרוס שליט"א בספרו שו"ת שבט הקהתי (חלק ג' יו"ד סימן רנ"ו) כתב ששאל שאלה זו את הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל האם יש חיוב לקום מפני אביו כששוכב עם בגדי שינה? ופסק לו הגרי"ש אלישיב: דאם הוא כבר שוכב בבגדי לילה מסתבר דאינו מחויב לקום בפניו אביו דלא הויא קימה שיש בו הידור, וכמו במרחץ דאינו מחויב לקום מהאי טעמא דאין בה הידור, אבל אם שוכב על הספה עם בגדיו מחויב לקום.
אבל מרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א בספרו ילקוט יוסף (יו"ד פרק ד') כתב וז"ל: בן השוכב במיטתו עם בגדי לילה, צריך לעמוד מפני אביו ואמו הנכנסים לחדר, ואם קשה לו לעמוד ממיטתו, יבקש מחילה מאביו ואמו על כך שאינו יכול לקום מפניהם.

מדוע בזמן הזה לא מקפידים ששני בעלי הדין יהא להם בגדים שווים והרי זה חיוב?

"בצדק תשפוט את עמיתך" (יט טו).
איתא בגמרא במסכת שבועות (דף ל"א ע"א) מנין לשנים שבאו לדין, אחד לבוש סמרטוטין ואחד לבוש איצטלית בת מאה מנה, שאומרין לו לבוש כמותו או הלבישהו כמותך – תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק, כי הוו אתו לקמיה דרבא בר רב הונא, אמר להו, שלופו פוזמוקייכו וחותו לדינא.
והקשו התורת חיים על הגמרא במסכת שבועות (דף ל"א ע"א) והב"ח (חו"מ סימן י"ז) קצות החושן (סימן י"ז) התומים (סימן י"ז) והסמ"ע (שם): מדוע בזמננו אין אנו רואים שבתי הדין מקפידים על כך וכל אחד מגיע בלבושו הוא, והרי זה חיוב גמור?
ובתורת חיים על הגמרא במסכת שבועות (דף ל"א ע"א) וכבר מבואר בראב"ן (שם), והסמ"ע תרצו: שדוקא בכי האי גוונא שאחד לבוש בסמרטוטים וחברו לבוש בגד חשוב כל כך עד שהוא שוה מאה מנה דכיון דבגדיו של אחד מבעלי הדין פחותים מאוד ובגדיו של חברו לדין יקרין מאוד יש לחוש שמא הדיין ישא לו פנים בשביל בגדיו היקרים כל כך, אבל אם בגדיו של זה חשובים ובגדיו של בעל הדין השני אינן חשובים, לית לן בה דבשביל דבגדיו של זה חשובים יותר משל חבירו לא ישא לו פנים. ולכך בתי הדין אין נוהגים האידנא לומר לבעל דין לבוש כמותו או הלבישו כמותך לפי שאין אנחנו רגילים לילך באיצטלית בת מאה מנה.
ומרן בשולחן ערוך (סימן י"ז) כתב: ואם היה אחד מהן מלובש בבגדים יקרים והשני מלובש בבגדים בזויים אומרים למכובד וכו' וצריך לומר דבגדים יקרים היינו דוקא בגדים יקרים הרבה כאיצטלית בת מאה מנה.
אבל הב"ח (חו"מ סימן י"ז) חולק על כך: וכתב דהרי מדברי הגמרא שמעינן ליה שאפילו בלבוש קטן כמו אנפלאות חשובות שהיו לאחד מבעלי הדין יותר מלחברו לדין הקפיד עליו שיהיו שניהם שווין. הלכך צריך לומר: שאין הפירוש דאחד לבוש יקרים והשני לבוש בזויים. אלא או או קאמר, דבין שהאחד לבוש בבגדים יקרים אף על פי שאין השני לבוש בזויים, או אחד מבעלי הדין לבוש בגדים בזויים אף על פי שאין השני לבוש יקרים אומרים לו הלבישהו כמותך כיוון דבעינן שיהיו שווים. וכן מוכח בתוספתא דלעיל דלא תני בה סמרטוטין ואצטלית בת מאה מנה אלא סתמא תני בה משום רבי ישמעאל אמרו אומרים לו לבוש כדרך שהוא לבוש או הלבישהו כדרך שאתה לבוש וכן הוא בגמרא בירושלמי במסכת סנהדרין (פ"ג ה"ט) פרק זה בורר.
ומהר"ש לוריא ז"ל והב"ח (חו"מ סימן י"ז) ביארו: מכיוון שבזמן הזה אין לנו כח להעמיד משפטי הדת על תילם, מכיוון שיד העשירים תקפה עלינו ודי כשיאמר לעני אל תירא... וכן אנו נוהגים.
ואולם לענ"ד קשה מאוד על דברי מהר"ש לוריא והב"ח הנ"ל: דהרי כתיב בתורתנו הקדושה "לא תגורו מפני איש"? ואם כן כיצד אמרינן הכי? ולענ"ד צ"ע, אשמח מאוד לתגובות ותשובות ת"ח הקוראים ולומדים את הדברים.
ובבני יששכר (תמוז ד' ד' כסלו טבת ד' ס"ח) מביא מדברי הרמ"ע מפאנו לפי זה דבר נפלא: דהנה על ידי עוונות בני ישראל וחטאם, נעשה לבושיהם אדומים כשני והקב"ה יתי"ש לבושי' כתלג חיור (דניאל ז' ט').
ואם כן כאשר הקב"ה עומד אתנו לדין, אומרים לו שילביש אותנו כמוהו, ובהכרח שיסיר מאתנו לבושים הצואים, וילביש אותנו מחלצות לבנות כשלג, וזהו כוונת הפסוק בנביא ישעיה (א' י"ח) "לכו נא ונוכחה יאמר ד'", אין "נא" אלא לשון בקשה, שהקב"ה ברצותו לזכות את עם ישראל, אומר בא נא ונתווכח ביחד, שיהיו הקדוש ברוך הוא וישראל, כביכול בגדר של שני בעלי דינים, ולא בגדר דיין ובעל דין, ואז כתורה יעשה, "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו", שהרי לבושו של הקדוש ברוך הוא כשלג לבן, והרי העשיר הבעל דין צריך להלביש לעני הבא עמו כמותו, ועל ידי זה ממילא יזכו בדין.

האם מותר לכתוב עם עט על היד משום איסור כתובת קעקע?

"וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה'"
איתא בגמרא במסכת מכות (דף כ"א ע"א) הכותב כתובת קעקע, כתב ולא קעקע, אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע בידו ובכחול ובכל דבר שהוא רושם.
וכן פסק הרמב"ם בהלכות עבודה זרה (פרק י"ב) כתובת קעקע האמורה בתורה הוא שישרט על בשרו וימלא מקום השריטה כחול או דיו או שאר צבעונים הרושמים, וזה היה מנהג העכו"ם שרושמים עצמן לעבודת כוכבים כלומר שהוא עבד מכור לה ומורשם לעבודתה, ומעת שירשום באחד מדברים הרושמים אחר שישרוט באי זה מקום מן הגוף בין איש בין אשה לוקה, כתב ולא רשם בצבע או שרשם בצבע ולא כתב בשריטה פטור עד שיכתוב ויקעקע שנאמר וכתובת קעקע.
יש לחקור האם כאשר כותב על בשרו אבל אינו מקעקע האם מותר לעשות כן לכתחילה או דילמא רק אינו חייב אבל איסור דרבנן ואסור לעשות כן ולפי זה יהא אסור לכתוב עם עט על היד.
והנה התוספות במסכת גיטין (דף כ' ע"ב בד"ה בכתובת קעקע) כתבו: דמדאורייתא אפילו איסורה בעלמא ליכא לכתחילה בכתיבה בעלמא, אבל מדרבנן אסור, ע"כ, אם כן לכאורה לפי דברי התוספות יהיה אסור מדרבנן לכתוב עם עט על היד.
ובמנחת חינוך (מצוה רנ"ג אות א') כתב וז"ל: והנה אם קעקע ולא כתב או כתב ולא קעקע, אינו מבואר ברמב"ם אם יש איסור דרבנן, אך מלשון פטור נראה דאיכא איסורה, אך דעת הכסף משנה (שם) גם כן שיהיה מותר לכתחילה, ובמשנת חכמים כתב דמלשון הרמב"ם שלא כתב כאן

מכות מרדות נראה דמותר לכתחילה ואין זה דיוק, ועיין בדברי התוספות בגמרא במסכת גיטין (דף כ׳ ע״ב) שכתבו לעניין גט שם דמוקי הש״ס בחובת קעקע דהיינו כתב שאינו יכול למחוק נראה מדבריהם דאיכא איסורה מדרבנן, וכן כתב הבית שמואל (באה״ע) דאפילו כתב ולא קעקע הוי איסורה דרבנן, וצ״ע בזה דלפ״ז אסור לכתוב על בשרו רשימה וע״ש במשנ״ח.

ומסיק המנחת חינוך: ובאמת אף האיסור דרבנן אינו אלא בכתב קיים ואינו יכול למחוק כמו השריטה בעצמה וכן גבי גט דבעינן שאינו יכול לזייף על כן אסור אפילו בכתיבה לחוד אבל כתב בעלמא על גופו או בדיו או בסיקרא אין כאן איסור כן נראה פשוט, ולפי״ז אין ראיה מה שכתב המשנת חסידים דפוק חזי מאי עמא דבר שעושה רשימה, ובאמת לא ראיתי משום ישראל שיעשה רשימה שלא יוכל למחוק על גופו ע״כ נראה דהוא איסור דרבנן כדעת התוס׳ ומהר״מ נראה גם כן, ומלשון המשנה אינו חייב, על כן אין להקל.

בשו״ת דברי דוד (חלק ב׳ יורה דעה סימן ל׳) הביא בשם ספר בארות המים, שביאר את דברי הרמב״ם שכתב פטור. וכתב דממה שלא כתב הרמב״ם ומכים אותו מכת מרדות, משמע שמכיוון שאין עניין זה אסור אלא מחוקות הגויים – כל שלא עשה כחוקות הגויים, דהיינו חקק וצבע, אינו אסור.

ומרן הגרש״ה וואזנר זצוק״ל בספרו שו״ת שבט הלוי (חלק ג׳ סימן קי״א) חולק על דבריו של המנחת חינוך: וז״ל ובעניותי דברי המנחת חינוך תמוהים דהמעיין בתוספות הרא״ש בגיטין (שם) שהם התוספות הנ״ל יראה דלא אסרו מדרבנן רק אם שרט על בשרו ולא מלאו בדיו או ממלא בדיו ובכחול מקום המשורט כבר, אבל כתיבה על הגוף בלי שירוט כלל אין זכר בדבריהם, וגם בבית שמואל (אה״ע שם) כתב רק אם כתבו ולא מלאו דיו, והיינו ששרט על בשרו ולא מלאו דיו זהו דאסור מדרבנן, אבל כתב ולא קעקע כלל לא נשמע מזה, וגם לשון הש״ס גיטין בכתב קעקע אינו סובל זה, ולפי שיטת השבט הלוי אין איסור דרבנן כלל בכתיבה אפילו בכתב המתקיים.

ולכן מכיוון שרוב ככל הפוסקים דעתם להקל, וגם דברי הרמב״ם אינם מוכרחים לאסור, הוי ספיקה דרבנן. ובצירוף דברי המנחת - חינוך להקל בדיו שאינו מתקיים. ובצירוף דברי הרא״ש והרי״ף דס״ל דהלכה כר״ש שאינו חייב עד שיכתוב שם ה׳ – מותר לכתחילה לכתוב בדיו על ידו לזיכרון וכדומה.

וראוי להביא את דבריו של הגרב״צ מוצפי שליט״א שנשאל בזאת האם מותר לכתוב מספר טלפון בעט על היד. והשיב שמותר אך לא באופן קבוע.

האם יש חיוב להסיר כתובת קעקע שנעשתה ליהודים על ידי הנאצים ימ״ש?

״ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה׳״

רבי אפרים אשרי זצ״ל בספרו שו״ת ממעמקים (ח״א סימן כ״ז) דן אם יש חיוב להסיר כתובת קעקע שנעשה ליהודים במחנות ההשמדה ע״י הנאצים ימ״ש בשואת אירופה האיומה. וכתב כך: אין שום צורך כלל להתאמץ להרחיק על ידי ניתוק את הכתובת מעל הגוף, אלא אדרבה יש לשמור על כתובת זו ולראותה לא כאות קלון ובושת אלא כסמל של כבוד וגבורה להראות שעל קדושת שמו יתברך הורגנו כל היום, ודורש דמים אותם זכר לא שכח צעקת ענווים, כי כתובת זו שבאמצעותה רבו הרוצחים לנאץ ולשקץ היא לכבוד לעמנו ולאות עולם שעוד נזכה לראות בפגרי האנשים הפושעים האלה, שיהיו לדיראון עולם הפושעים האלה שכל צלם אנושי נמחה מעל פניהם ונדמו לחיתי יער ולזאבי טרף ומיהרו לשפוך דם נקיים ולהמית חסידים וישרים. כתובת זו שהזדים חקקו על זרועות נפשות תמות וטהורות תזכיר אותנו תמיד על הכתוב בתורת משה איש האלוהים ׳הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו׳. ועוד שבזה שמקיימים את הקעקוע הנ״ל מקיימים מצות עשה מדאורייתא של זכירת מעשה עמלק.

ובדומה לכך הביא הגר״י זילברשטיין שליט״א בספרו חשוקי חמד על הגמרא במסכת פסחים (דף ע״ה ע״ב ד״ה ״יקלוף״): מעשה ביהודי שנולד במצרים בכפר נידח ותושביהם לא אהבו יהודים, ואמו חששה שמא יישא אשה נכרית, והלכה אמו לכותב קעקוע גוי ושילמה לו שיקעקע מגן דוד על ידו כדי שלא יוכל להכחיש את יהדותו וכדי שאשה נוכרייה לא תסכים להתחתן עמו. ופסק שם הגר״י זילברשטיין שליט״א שמצווה גדולה עשתה אמו לקעקעו על ידי גוי כדי להצילו מלשאת אשה נוכרייה ומותרת האמירה לנכרי במקום מצוה, וממילא אותו קעקוע הינו קדוש ולא תועבה ואסור לחבול בעצמו כדי להסירה.

ובספר פלגי מים להרב ניסן צויבל שליט״א בהספד על האדמו״ר בעל הדברי יחזקאל שרגא זצוק״ל מסטראפקוב (מאמר ז׳ עמוד רמ) שסיפרו עדי ראיה שכאשר הגיע האדמו״ר מסטראפקוב זי״ע למחנה אושוויץ וקעקעו את המספר בזרועו והקעקוע עדיין היה לח, פרש לצד ואמר בדביקות ״הנני מוכן ומוזמן לקיים מצות וכתובת קעקע לא תתנו בכם״, וטשטש קצת מכל מספר שנחקק בזרועו.

אדם שעשה קעקוע ובחסדי ה׳ זכה להתחזק, האם חובה עליו להסיר את הקעקוע? הוכח מפרשת השבוע!

והנה האיסור לעשות כתובת קעקע מפורש בתורה בפרשת השבוע דכתיב ״וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה׳״ (ויקרא י״ט כ״ח).

איסור זה חל על כל מקום בגוף, בין שרגיל להיות גלוי ובין שרגיל להיות מכוסה. וכתב החזקוני: ששורש האיסור הוא שלא ללכת בחוקות הגויים, שנהגו לקעקע את שם העבודה זרה לה עבדו. טעמים נוספים לאיסור הם: היותם של היהודים שייכים לעם חשוב אשר לא נאה לו להשחית את גופו. וכן: לא ראוי ליהודי לשים בגופו אות אחר מלבד האות של המילה.

ופסק מרן בשולחן ערוך (יו״ד סימן ק״פ ס״א) כתובת קעקע היינו ששורט על בשרו וממלא מקום השריטה בחול או דיו או שאר צבעונים הרושמים. בסעיף ב פסק מרן וז״ל: אם עושה כן על בשר חברו אותו שנעשה לו פטור אא״כ סייע בדבר.

הש״ך שם (יו״ד סימן ק״פ סק״ד) כתב שמרן הבית יוסף למד דין זה מדין הקפת הראש, ששם המקיף חייב והניקף פטור אם לא סייע לו, ולכן שכשם שבדין הקפה קיים על איסור הניקף, כך בקעקוע קיים איסור על המקועקע, עכת״ד.

והנה במשנה במסכת מכות (דף כא ע״א) אמרינן: הכותב כתובת קעקע, כתב ולא קעקע, קעקע ולא כתב - אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע בידו ובכחול ובכל דבר שהוא רושם, ר״ש בן יהודה משום ר׳ שמעון אומר: אינו חייב עד שיכתוב שם את השם, שנאמר (ויקרא י״ט): וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה׳. ובגמרא אמרינן אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: עד דיכתוב אני ה׳ ממש? אמר ליה: לא, כדתני בר קפרא: אינו חייב עד שיכתוב שם עבודת כוכבים, שנאמר: וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה׳, אני ה׳ - ולא אחר. אמר רב מלכיא אמר רב אדא בר אהבה: אסור לו לאדם שייתן אפר מקלה על גבי מכתו, מפני שנראית ככתובת קעקע. אמר רב נחמן בריה דרב איקא: שפוד, שפחות, וגומות - רב מלכיו, בלורית, אפר מקלה, וגבינה - רב מלכיא. רב פפא אמר: מתניתין ומתניתא רב מלכיא, שמעתתא רב מלכיו, וסימניך: מתניתא מלכתא. מאי בנייהו? איכא בנייהו: שפחות. רב ביבי בר אביי קפיד אפי׳ אריבדא דכוסילתא. רב אשי אמר: כל מקום שיש שם מכה - מכתו מוכיח עליו... ובדברי הראשונים מצינו מחלוקת מהי ה״כתיבה״ ומהו ה״קעקוע״, והאם השריטה קודמת לצביעה, או להיפך.

רש״י פירש (בד״ה וכתובת) וז״ל: ״כותב תחילה על בשרו בסם או בסיקרא, ואחר כך מקעקע הבשר במחט או בסכין, ונכנס הצבע בין העור לבשר ונראה בו כל הימים. ואסור לכתוב שום כתיבה בעולם על בשרו בעניין זה, שכך גזירת הכתוב״. ובפירושו פירש על התורה כתב: ״כתב המחוקה ושקוע שאינו נמחק לעולם שמקעקעו במחט והוא משחיר לעולם, קעקוע - תוחבים עץ בארץ ותולים אותם עליהם ונמצאו מחוקים ותחובים בקרקע״. ומבואר בדבריו של רש״י כי ״כתובת״ היינו הכתיבה, ואחריה ה״קעקוע״ של הבשר שייכנסו בו הצבע. כלומר, קודם כותב על העור בצבע, ולאחר מכן משרט את הבשר במחט או בסכין ואז הצבע נכנס בין העור לבשר.

ואולם לא כך הם הדברים: הרמב״ם בהלכות עבודת כוכבים (פרק יב ה״יא) בהגדרת האיסור כתב וז״ל: ״כתובת קעקע האמורה בתורה הוא שישרט על בשרו וימלא מקום השריטה כחול או דיו או שאר צבעונים הרושמים, וזה היה מנהג העכו״ם שרושמים עצמן לעבודת כוכבים, כלומר שהוא עבד מכור לה ומורשם לעבודתה, ומעת שירשום באחד מדברים הרושמים אחר שישרוט באי זה מקום מן הגוף בין איש בין אשה לוקה, כתב ולא רשם בצבע או שרשם בצבע ולא כתב בשריטה פטור עד שיכתוב ויקעקע, שנאמר וכתובת קעקע...״. אם כן מפורש בדבריו שגם צבע בלא שריטה - פטור, וכוונתו בכל מקום להגדרה זו - פטור אבל אסור.

וכן נקטו רוב הראשונים. הרא״ש כותב (קיצור פסקי הרא״ש, מכות ג, ו) שכל החיוב הוא דווקא במקום שקודם שרט את העור, ואחר כן שפך את הדיו. מדבריו עולה שאם היפך את הסדר, אינו חייב בדין תורה.

וכתב המלבי״ם בפרשה ״הרמב״ם מפרש כתובת על השריטה, וקעקוע על המילוי [של מקום השריטה] בדיו, שבזה יורד הכתב בעומק ונשאר שם. ולכן צריך לשרט תחילה ואחר כך לרשום״

ונחלקו הפוסקים בדין זה. האם האיסור מדאורייתא הוא רק כאשר חוקק האדם בבשרו אותיות ממש, ואילו קעקוע של רישומים למיניהם כגון ציור אסור רק מדרבנן, או דילמא ששניהם אסורים מדאורייתא. דהרי במשנה נאמר: ״הכותב כתובת קעקע, כתב ולא קעקע, קעקע ולא כתב, אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע... עד שיכתוב שם את השם, שנא׳: כתובת קעקע לא תתנו בכם״ וכו׳. ומלשון המשנה משמע שמדובר דווקא על כתיבה ולא סתם צורה כלשהי. ומכאן דנו הראשונים האם לחייב דווקא בכתיבת אותיות, או שהלשון ״כותב״ כוונתה לכל צורה שרושם, ובאה לומר שלא מספיק שישרוט בבשרו, אלא שגם ישים דיו וגם ישרוט בבשרו.

המחייבים רק על קעקוע אותיות

והנה בתוספות ישנים (כאן, הובאו דברים בספר ״נתן פריו״) וכן בפסקי התוספות (סימן לב), והר״י מלוניל כותבים במפורש שאינו חייב אם לא כתב על העור ולא שרט על עורו בצורת אותיות, משום שצריך שני תנאים: כתיבה וקעקוע. כך גם משמע בדברי רבנו פרץ (ד״ה הכותב) וכן כתבו: ר״י אלמדרי, סמ״ק (סי׳ עב) ורבנו עובדיה מברטנורה (כאן) שכל החיוב דווקא על שריטת אותיות. ובפשטות נראה שכוונתם היא לשתי

אותיות בדומה למלאכת כותב בשבת. וכן בספר החינוך (סימן רנג) משמע שהולך בשיטה זו, אמנם לשיטתו אפילו על אות אחת כבר לוקה.

המחייבים גם על צורת קעקוע ללא כתב

הראב"ד והר"ש משאנץ (בפי' לספרא קדושים פ"א פ"ו), משמעות הריטב"א (כאן) כותבים שחייב על כל צורה של קעקוע, וא"צ דווקא בכתיבה אותיות. (ועיין באריכות במחלוקת האחרונים: משנת חכמים, יד קטנה (ח"ב הל' ע"ז פ"ו מ"ע אות כב) ומנחת חינוך (שם) האם דווקא צורה שלמה או אפילו חלקית).

וכן משמע בדברי הרמב"ם האומר (שם): "וימלא מקום השריטה כחול או דיו או שאר צבעונים הרושמים". ואם נדייק בדברי הרמב"ם נראה כי הרמב"ם אינו מזכיר שישרוט דווקא אותיות (עיין במנחת חינוך (שם) יד קטנה (שם) וברית משה (על הסמ"ג שם, ו).

וראוי להעיר: גם לפי שיטות הראשונים המצריכים כתיבת אותיות לחיוב מלקות, יתכן שמהתורה יש איסור גם על צורה בלבד, אך אינו לוקה, או שלפחות אסור הדבר מדרבנן וכעין זה כתבו התוספות בגמרא במסכת גיטין (דף כ ע"ב ד"ה בכתובת קעקע). כך גם עולה מדברי המעיל צדקה (סי' לא - הובא גם בפתחי תשובה סי' קפ, א) שביאר את דעת ספר החינוך להבדיל בין מלאכת שבת שחייב בשתי אותיות, לקעקוע שהוא מנהג גויים, וחייב כבר באות אחת שמכל מקום יש איסור מדרבנן בכל צורה.

איסור כתובת קעקע - במעשה הכתיבה או בתוצאת הכתב על הגוף

ובעיקר גדר האיסור של כתובת קעקע יש לעיין האם נאסר מעשה הכתיבה או רק התוצאה שיש כתב מקועקע על הגוף.

בספר פתשגן הכתב (סימן ג) הוכיח "שאין כוונת התורה שלא יהא חקוק בכם כתובת קעקע, רק המעשה אסרה תורה. ממה שנחלקו הראשונים אם השריטה קודמת לצביעה או להיפך. ואם נימא דרצון התורה שלא יהא חקוק בבשרכם כתובת קעקע, לכאורה לא היה שום סברה לחלק בזה, דסוף סוף הרי חקוק בבשרו כתובת קעקע. אלא על כרכך דרצון התורה רק לאסור המעשה הזה ולא התכלית. ולכך באופן זה אין זה המעשה שאסרה התורה".

ומרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל הביא ראיה נוספת שכל האיסור של כתובת קעקע הוא במעשה הכתיבה ולא בתוצאה שיש כתב מקועקע על הגוף, מדברי התוספתא (מכות פ"ג מ"ט) "כתובת קעקע בבשרו של חברו, שניהם חייבים. הרושם על עבדו שלא יברח, פטור" וכן פסק מרן בשולחן ערוך (יו"ד סימן קפ ס"ד) "הרושם על עבדו שלא יברח, פטור".

ואם נאמר "שרצון התורה שלא יהא חקוק בבשרו כתובת קעקע, אם כן מאי נפקא מינה לאיזה סיבה עשה זה, הרי סוף סוף חקוק בבשרו כתובת קעקע. אלא על כרכך דהתורה לא אסרה רק את המעשה, וזה אינו אלא ברוצה מעשה הכתיבה, אבל אם אין עניינו כלל הכתיבה, והוא רק לשמירה בעלמא, מעשה כזה לא אסרה תורה".

חיוב מחיקת כתובת קעקע

כיום הדרך המקובלת להסיר כתובות קעקע היא ע"י טיפול בקרני לייזר, טיפול שהינו כואב במיוחד ובנוסף כרוך בהוצאה כספית לא מבוטלת. ויש לדון האם צריך בעל תשובה להוציא הוצאות על-מנת להסיר כתובת קעקע שחקק על בשרו טרם התקרב לתורה ולמצות, ומה הדין במקום שהדבר כרוך בניתוח – האם מותר לו לחבול בגופו כדי לעשות זאת והאם יש בזה חיוב?

והנה כתב המנחת חינוך (מצוה ל"ב מוסך השבת סוף אות ל"ה): הכותב להדיה שאין נכון לישראל שיהיה כתובת קעקע על בשרו, וז"ל: "ונראה לענ"ד, המוחק כתובת קעקע (בשבת) להרמב"ם דהוי תיקון, כי לישראל אסור מחמת חוקות העכו"ם. (אף) כי (רק) בשעת העשייה לוקים מגזירת הכתוב, אבל על כל פנים להיות כן על בשרו אינו נכון לישראל. אבל המוחק מגוי לא הוי תיקון וזה פשוט".

נפקא מינה נוספת האם נאסר מעשה הכתיבה או שנאסרה התוצאה שיש כתב מקועקע על הגוף, תהיה בשאלה שדן בשו"ת להורות נתן (ח"ח סימן עב') "בבעל תשובה שיש על גופו כתובת קעקע אם חייב להסירה".

ולפי מה שהבאנו בדבריו של הגר"ח קנייבסקי זצ"ל שכל האיסור הוא מעשה הכתיבה, פשוט שאין כל חיוב להסיר את הכתובת. אולם אם נאמר שהאיסור הוא בתוצאה שיש כתב מקועקע על הגוף, ודאי חייב להסיר את הכתובת תיכף ומיד.

המנחת חינוך הובא בלהורות נתן כתב כי "המוחק כתובת קעקע, חייב לפי שיטת הרמב"ם הסובר שמוחק חייב גם שלא על מנת לכתוב במידה ויש "תיקון" במחיקה, דהוי תיקון, כי לישראל אסור מחמת חוקות העכו"ם, כי בשעת העשייה לוקים מגזירת הכתוב, אבל על כל פנים להיות כן על בשרו אינו נכון לישראל". ומפשטות דבריו ש"אינו נכון" שכתובת הקעקע תהיה על בשרו של ישראל, הגורמת לכך שכאשר מוחק את הכתובת הוא "מתקן" וחייב בשבת, משמע שאיסור כתובת קעקע אינו רק במעשה הכתיבה אלא גם בתוצאה שהכתב נמצא על הבשר.

מדברי המנחת חינוך רצה להלהורות נתן ללמוד שאכן יש חובה להסיר את כתובת הקעקע. אולם למעשה הלהורות נתן נקט שמאחר ואין איסור בעצם הימצאותה של כתובת הקעקע על הגוף, אלא שאין נכון שכתובת זו תישאר על הגוף כי "יש בה מזכרת עוון וגנאי שנעשתה בגופו עבירה", והסיק שאין חיוב להסיר את כתובת הקעקע.

וכ"כ בשו"ת שבט הקהתי (יו"ד סימן קנ"ד) בשם הגרש"ז אוירבאך זצוק"ל, שלא מצא בפוסקים שיהיה עובר בכל רגע על איסור קעקוע, ואם כן אין חיוב להסירם מדינא. שנראה שבמידת האפשר יש להסיר כתובת קעקע מעל גופו משום מראית העין. והביא שהגרש"ז אויערבאך זצ"ל נשאל בזה שבועיים סמוך לפטירתו, והשיב, שלא מצא בפוסקים שיהא עובר בכל רגע, ואם כן אין חיוב להסירו מדינא. ועיין עוד בספר מעין אומר חלק ז' (פרק ג סימן ד) שכתב, שכמה וכמה פעמים שאלו חוזרים בתשובה את מרן הראשון לציון הגר"ע יוסף זיע"א האם חייבים להוריד את הקעקועים שעל גופם, ואמר מרן הרב זיע"א שאין חייבים להוריד זאת. והוסיף שאומר זאת כיוון שהדבר כרוך בכאבים מאוד חזקים. ויוצא שגם לפי דעתו של מרן הראשל"צ זיע"א ראוי מאוד להסיר את הכתובת קעקע מעל גופו, והיינו טעמא דלא חש משום איסור חובל בגופו לפי מה שכתב מרן הרשל"צ הגרע"י זיע"א בספרו שו"ת יביע אומר (חלק ח' חלק חושן משפט סימן יב אות א) שרק בדרך ביזיון אסור לאדם לחבול בגופו. הא לאו הכי שרי. ורק בגלל שזה כרוך בכאבים אוקמי אדינה שאין חיוב להסירו.

וכ"כ בספר "קדושת ישראל" לרה"ג איתמר מחפוד (פרק א' הלכה יג'), וכן דעת הרה"ג יעקב יוסף זיע"א כפי שמסר בשנת תשס"א בהלכות "הלכות קעקוע והקפת ראש", דאמר שלא מצינו בחז"ל שאסרו להשהות קעקוע על הבשר משום מראית עין, וקיי"ל שלאחר חתימת התלמוד אין להוסיף גזרות חדשות מדעתנו.

יחד עם זאת, מאחר ו"אין נכון" שהכתובת תישאר על הגוף, מותר להסירה בניתוח, ואף שהדבר כרוך באיסור "חבלה" בגופו, וכפי שהביא רבי יצחק זילברשטיין בספרו חשוקי חמד בשם הגרי"ש אלישיב שנשאל "האם יהודי שחזר בתשובה שבהיותו צעיר קעקע על גופו ציורים שונים צריך להסיר אותם בניתוח", והשיב: "להסיר את הכתובת קעקע הוא דבר ישר, למעט תיפלה, ומותר בעד זה לחבול בגוף, כי כל האיסור לחבול הוא כאשר מזלזל בגוף שהוא מתנת אלוקים וגם הוא לא שייך לנו, אבל כשחובל להסיר תועבה מותר". והוסיף הרב זילברשטיין: "וגיסי הגר"ע אויערבאך הביא ראיה מדברי המנחת חינוך "שלהיות כן כתובת קעקע על בשרו אינו נכון לישראל".

ובשו"ת להורות נתן (שם) כתב סברה נוספת להתיר ניתוח להסרת כתובת קעקע: "דכשרוצה למחוק את כתובת הקעקע בדרך של תשובת המשקל על שעבר וקעקע עצמו וצער הסרתו תהא לו לתשובה וכפרה, נראה דשרי דלא גרע מתענית [שהיא "חבלה" בגוף האדם] לצורך תשובה או לצורך מירוק הנפש".

וכן פסק באריכות רבה מרן הראשון לציון הגר"א בקשי-דורון זצ"ל בספרו שו"ת בנין אב (ח"ה סימן נ"ו) וז"ל: "זכינו וכיום רבים חוזרים בתשובה וביניהם גם כאלו שהיו רחוקים מדרך התורה. בדרך כלל בעל תשובה מתקן הנהגותיו, לבושו וחזותו מוכיחה עליו, אולם יש בעלי תשובה שבעבר חקקו כתובות קעקע ועברם חקוק על בשרם, והרבנים נשאלים אם יש חיוב להסירם. ונראה שאף שמעיקר הדין האיסור הוא בכתיבת כתובת הקעקע ולא בקיומה, מ"מ נכון להשתדל להסירה שלא תהא מזכרת עוון בבחינת "אל תזכור לנו עוונות ראשונים", לפי שבעל תשובה צריך להתרחק ממעשיו הקודמים ולשנות את דרכיו בתכלית, כלשון הרמב"ם בפ"ב מהלכות תשובה ה"ד... וא"כ ק"ו שצריך למחוק המעשים עצמם המעידים על עברו.

ונראה לי שגם אם אינו יכול למחוק את כתובות הקעקע מחוסר תקציב וכדומה, צריך להשתדל שלא ייראו ברבים, כגון ברחיצה במקווה, בים ובשאר מקומות. ויש להשתדל לכסותם... ובוודאי שאין להראות לכתחילה האיסור ברבים כדי להראות עברו שהיה בעל עבירה וכעת חזר בתשובה כדי שילמדו אחרים ממנו וישובו אף הם בתשובה, שאין זה מדרכי התשובה! ורק אם אחרים רואים אותו והוא בוש ונכלם במעשיו, זכותו גדולה כמבואר ברמב"ם פ"ז מהלכות תשובה ה"ח... וכל זה כשאחרים מכלימים אותם, אולם ברור שאין להראות העוון לאחרים מרצונו גם אם כוונתו להראות עברו ולהחזיר אחרים בתשובה...

והוסיף הגר"י זילברשטיין שליט"א בחשוקי חמד על הגמרא במסכת מכות (דף כ"א ע"א ד"ה "הכותב") שאפילו גוי שהתגייר ובגויותו חקק בבשרו כתובת קעקע ולא עבר על שום עבירה, בכל זאת יש לו להסיר את כתובת הקעקע לאחר שנתגייר כיון שלא ראוי שיהיה לישראל קעקוע על בשרו.

עד כה דיברנו על מקרים בהם ראוי להסיר את כתובת הקעקע, אולם ישנם מקרים נוספים שיש לדון האם יהיה חובה להסיר את הקעקוע שחקק בבשרו, כמו שמצינו שנחלקו הפוסקים אודות אדם שבהיותו פורק עול חקק תמונה לא צנועה על זרועו השמאלית במקום הנחת תפילין, וכעת שזכה בחסדי ה' יתברך לחזור בתשובה ולהתקרב לדרך התורה והמצוות, שואל האם יכול להניח תפילין על מקום צורה זו:

והנה בשו"ת בצל החכמה (ח"ה סימן פ"א) פסק שאסור להניח תפילין על מקום צורה זו כיון שאין להניח דברי קודש על מקום בזיון (וכל זה כשחקק בזרועו תמונה לא צנועה, אבל כשחקק בזרועו כתובת קעקע של

עבודה זרה, דוגמת שתי וערב, שרי לו להניח התפילין על קעקוע שכזה, וכן כתב מרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א בספרו ילקוט יוסף (או"ח סימן כ"ז ס"ט).
מו"ר הגר"י וייס זצוק"ל בספרו שו"ת מנחת יצחק (חלק ג' סימן יא): נשאל בדבר "אחד ששימש כחייל, ובצבא שם לו כתובת קעקע ביד שמאל, במקום הנחת תפילין, תמונה שאיננה צנועה ... שאי אפשר להסירה מבשרו, ועכשיו נעשה בעל תשובה והתחיל להתפלל, ורוצה לדעת אם יכול להניח תפילין ביד שמאל, על אותה התמונה, או שיניח ביד ימין. בתשובתו דן הגר"י וייס זצ"ל בשאלה האם מותר לו לברך מול התמונה, כיוון שאולי נחשב כטפח באישה ערווה, גם אם מדובר בתמונה בלבד, ופוסק כי למרות חומרת הבעיה אינו יכול לשנות את מיקום הנחת התפילין מידו השמאלית. לכן הוא מציע לכסות חלק מהתמונה, באופן שלא תיראה בזמן הברכה, ולהשתדל להסיר את הציור לגמרי.

מי שרואה חברו עובר איסור ואין מפרישו מהאיסור האם עובר משום לפני עיור לא תיתן מכשול? הוכח מפרשת השבוע!

"ולפני עיור לא תיתן מכשול" (יט יד).
יש לחקור אדם הרואה את חברו עובר איסור ואין מפרישו האם עובר משום לפני עיור לא תיתן מכשול או דילמא מכיוון שהוא לא נתנו לא אינו עובר.
והנה הגאון רבי ראובן מרגליות זצ"ל בספרו נפש חיה (או"ח סימן קס"ט) כתב: הנה איתא בגמרא במסכת מועד קטן (דף ה ע"א) רמז לציון מן התורה מנין, ולפי אחד מן הלימודים היא משום לפני עיור לא תיתן מכשול, אם כן חזינן דאפילו כאשר יכול האדם למנוע איסור מחברו ואינו מונע עובר באיסור לפני עיור לא תיתן מכשול.
ובשו"ת מהרש"א (ח"א שם) כתב דלכן הביאו בגמרא שם כמה אמוראים ראיות מהנביאים ולא מהפסוק של לפני עיור דמפורש בתורה, משום דאית ליה פירכא, דמכיון שלפני עיור לא משמע אלא שלא תעשה לו מכשול בידיים, אבל לשמרו מן המכשול לציין את הקברות לא משמע מיניה.
ובמשנה למלך בהלכות כלאים (פ"א ה"ו) וכן הגר"א (יו"ד סימן רצ"ה ס"ק ד') כתבו טעמו של הרמב"ם דאסור להניח לעכו"ם שירכיב לו אילני כלאים משום דקעבר על לפני עיור אם יניחו.
ומזה למד הפרי מגדים באשל אברהם (סימן תמ"ג ס"ק ה' וסימן תמ"ד ס"ק ז) דגם בלא אמירה ומעשה כל שיש בידו של האדם למנוע מחברו לעבור עבירה ולא מנע זאת הרי הוא עובר בלפני עיור לא תיתן מכשול.

אדם המדבר בשבת דברים בטלים האם ביטל מצות של ואת שבתותי תשמורו? הוכח מפרשת השבוע!

"איש אמו ואביו תראו ואת שבתותי תשמורו" (יט ג).
והנה איתא בגמרא ירושלמי במסכת שבת (פרק ט"ו ה"ג) א"ר אבהו שבת לה' שבות כה' מה הקב"ה שבת ממאמר - אף אתה שבות ממאמר.
וכן בפסיקתא (פרשה כ"ג פיסקה ג' אות ג') כתב: שבת לה' אלוהיך, רבי תנחומא ואמרי לה רבי אליעזר בשם רבי מאיר מה אלוהיך שבת ממאמר - אף אתה שבות מן המאמר.
וכן איתא בגמרא במסכת שבת (דף קי"ט ע"ב) אמר רבי אלעזר מנין שהדיבור כמעשה שנאמר בדבר ה' שמים נעשו.
וכתב במלא הרועים (שם) לבאר את כוונת הגמרא: מכיוון דכתיב את שבתותי תשמורו, והקב"ה ברא את העולם בדיבור כמו שכתוב בדבר ה' שמים נעשו, א"כ השביתה של הקב"ה היה של דיבור. א"כ לכך אנו צריכים לשבות מדיבור.
והשואל ומשיב בספרו דברי שאול (בפרשה) כתב לפי זה דבר נפלא: דהנה איתא בירושלמי מובא בדברי התוספות במסכת שבת (דף קי"ג ע"ב) דרבי שמעון היה לו אמא זקנה ודברה הרבה בשבת ואמר לה אימא שתקו שבת היום, דזה כוונת הפסוק בפרשתן "איש אמו ואביו תראו ואת שבתותי תשמורו" דהיינו שאע"פ שצריכים לכבד את האב ואת האם, אבל את שבתותי השביתה שלי של דיבור תשמרו דאם האב או האם מדברים דברים בטלים, מותר וצריך לומר ששבת היום ואסור לדבר דברים בטלים.
והקשו במתא דירושלים (שם בירושלמי) וכן בשירי קרבן (שם): א"כ מדוע צריך פסוק מיוחד בגמרא (שבת קי"ג) שאסור לדבר דברים בטלים ומדילפינן מקרא "מדבר דבר"? ותרצו: דמהכא הו"א דווקא דיבור שמביא לידי מעשה דוגמת דיבור הקב"ה, ולכן כתיב ודבר דבר דבכל ענין אסור.
ולפי זה נראה להסביר את דברי הגמרא במסכת שבת (דף קי"ח ע"ב) אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים, והקשו האחרונים וכי עם ישראל לא שמרו עדיין אף פעם שתי שבתות, ולפי זה אתי שפיר דעיקר שביתה בדיבור ובזה מזלזלים ורבי שמעון בר יוחאי לשיטתו שמחה באמו.

איזה איסור בתורה נובע מחמת מנהג הכמרים?

"לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך" (יט כז)
כתב הרמב"ם בהלכות עבודה זרה (פי"ב ה"א) אין מגלחין פאתי הראש כמו שהיו עושין עובדי עבודה זרה וכמריהן, שנאמר לא תקיפו פאת ראשכם.
ויש לדון בדברי הרמב"ם, מה שמביא "כמו שהיו עושין עובדי עבודה זרה והכמרין", האם זה טעם לאיסור, או שהביא זאת רק כדי להמחיש את צורת הגילוח האסורה.
והנה רבנו אברהם אבן עזרא כתב וז"ל: לא תקיפו פאת ראשכם – כעשה הגויים – להיות מובדלים מהם, ואחר ששער הראש והזקן לתפארת נברא, אין רואי להשחיתו.
ובמושב זקנים לבעלי התוספות (כאן) לאחר שהביא את דבריו של האבן עזרא, הביא את דבריו של מר"א מגרמייזא (הרוקח) שפירש וז"ל: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שיהיו עתידין כומרי ישו"ו להקיף פאת ראש, לכך הקדים הקב"ה וציווה לא תקיפו פאת ראשכם כדי להבדיל בין הטהור ובין הטמא.
ואולם לענ"ד צריך לעיין בדבריו של הרוקח, מכיוון שהרי התורה קדמה לבריאת העולם כדאמרינן במדרש משלי (ח כב) שבעה דברים נבראו קודם בריאתו של עולם, ואלו הן: תורה, וכיסא הכבוד, ובית המקדש, ותשובה, וגן עדן, וגיהנם, ושמו של משיח. תורה מניין - שנאמר (משלי ח): "ה' קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ, קֶדֶם מִפְעָלָיו מֵאָז". ובגמרא במסכת פסחים (דף נד ע"ב) הדברים גם כן נאמרו אבל בסדר אחר. שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם, ואלו הן תורה ותשובה וגן עדן וגיהנם וכסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח.
וכן במדרש בראשית רבה (א ד): ששה דברים קדמו לבריאת העולם, יש מהן שנבראו ויש מהן שעלו במחשבה להבראות. התורה והכסא הכבוד נבראו. תורה מנין? שנאמר (משלי ח כב): "ה' קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ, קֶדֶם מִפְעָלָיו מֵאָז". כסא הכבוד מנין? דכתיב (תהלים צג ב): "נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז, מֵעוֹלָם אָתָּה". רבי אהבה ברבי זעירא אמר: אף התשובה, שנאמר (תהלים צ): "בְּטֶרֶם הָרִים יֻלָּדוּ, וַתְּחוֹלֵל אֶרֶץ וְתֵבֵל, וּמֵעוֹלָם עַד עוֹלָם אַתָּה אֵל: תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד דַּכָּא, וַתֹּאמֶר שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם". אבל איני יודע איזה מהם קודם, אם התורה קדמה לכסא הכבוד, ואם כסא הכבוד קודם לתורה? אמר רבי אבא בר כהנא: התורה קדמה לכסא הכבוד, שנאמר (משלי ח): "ה' קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ, קֶדֶם מִפְעָלָיו מֵאָז", קודם לאותו שכתוב בו (תהלים צג): "נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז". ר' הונא ור' ירמיה בשם רבי שמואל בר ר' יצחק אמרו: מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר... אילולי שצפה הקב"ה שאחר כ"ו דורות ישראל עתידין לקבל את התורה, לא היה כותב בתורה צו את בני ישראל, דבר אל בני ישראל.
ואם כן לכאורה הרי היה צריך להיות הפוך, שמכיוון שיש איסור שלא להקיף פאת הראש, לכן הכמרים ועובדי בעבודה זרה הנהיגו בעצמם מנהג זה, כדי להבדיל עצמם מהמראה היהודי? ולענ"ד צע"ג.
אשמח מאוד לתשובות הת"ח היקרים שליט"א הקוראים ולומדים את הדברים.

כיצד ייתכן שתהיה מצווה לעשות קעקוע?

מעשה ביהודי שנולד במצרים בכפר נידח ותושביהם לא אהבו יהודים ואמו חששה שמא יישא אשה נכרית. הלכה אמו לכותב קעקוע גוי ושילמה לו שיקעקע "מגן דוד" על ידו, כדי שלא יוכל להכחיש את יהדותו וכדי שאשה נכריה לא תסכים להתחתן עמו. ופסק שם הגר"י זילברשטיין שליט"א וז"ל: נלע"ד שמצווה גדולה עשתה אמו. וכעין מה שעשה מו"ר הגר"ח פלאג'י זיע"א שקעקע על ידי נכרי את האות מ' על מצחו של ילד קטן להודיע שהוא ממזר. ומותרת האמירה לנכרי במקום מצוה, כך עשתה אמא זו קעקוע על ידי נכרי כדי להצילו מלשאת אשה נכריה, וממילא הכתובת קודש ולא תועבה ואסור לחבול בעצמו כדי להסירה. וכן מובא בדרכי תשובה (יו"ד ריש סימן ק"פ) שמביא בשם שו"ת זרע אמת (ח"ג סימן קיא)

לאחר מספר שנים של הדפסת עלון זה בארץ ובחו"ל, מאחר והוצאת העלון כרוכה בהוצאות כספיות גדולות, לצערנו הרב אנו נאלצים לצמצם מאוד את כמות הדפסת והפצת העלונים.
מעוניין לזכות את הרבים? אתה יכול בשמחה להדפיס עלון זה ולהפיצו באזור מגורך.
ניתן לעזור בהוצאת והפצת העלון ולהקדיש עלונים לזיכוי הרבים לבריאות אושר נחת זש"ק ולע"נ קרובים וידידים.
המעוניין להיות שותף בהוצאת העלון ולזכות את הרבים יוכל לפנות לטלפון: 052-814448
ניתן ולהיות שותף בזיכוי הרבים ולתרום גם בביט בטלפון: 052-8144488